

MISCELLANEA

Péri Benedek

Titkokkal teli helyek a 16. századi Isztambulban: a *mádzsúndzsik* boltjai

A 15. század második felében létrejött oszmán irodalmi hagyomány a klasszikus perzsa irodalmi rendszerből nőtt ki, s mint ilyen egyike a világirodalom „leszármaztatott” irodalmi hagyományainak. Ez azt jelenti, hogy oszmán szerzők tudatosan és gyakran másolták, utánozták a példaképnek tartott perzsa írók és költők munkáit, s minden tőlük telhetőt megettek azért, hogy szövegeik összhangban legyenek a perzsa klasszikus tradíció írott és íratlan szabályaival. A klasszikus perzsa irodalom, melynek fejlődése során ezek, a szöveg milyenségének megítélésében meghatározó ismérvek kiérlelődtek, a 15–16. század fordulóján az elkövetkező időszak irányát meghatározó mérföldkőhöz érkezett. Pont akkor, amikor az oszmán rendszer a fejlődésének még elég képlékeny állapotában volt.

Az említett fordulópontot egy új irodalmi irányzat, a *vukú-gúji* (*vukū‘ gūyī*), vagy ahogy a szakirodalom nevezi, az „incidentalista stílus” térnyerése jelentette, mely elsősorban a korabeli költészetben meghatározó versformára és műfajra, a gazelre nyomta rá bélyegét. A szigorú formai követelményeket követő gazel a perzsa klasszikus hagyomány sajátja, itt nyerte el végleges formáját, és nőtte ki magát a perzsa eredetű (Persianate) klasszikus irodalmi hagyományok, az oszmán, a csagatáj, az urdu stb. meghatározó versformájává.¹

A hagyományos szerelmes (*‘āšīkāne*) gazelek egy-egy viszonzatlan és ezért végtelenül szomorú szerelemről készült pillanatfelvételek, amelyekben a költő a szerelmes szerepét magára öltve beszámol érzéseiről, többnyire bánatáról, reménytelenségéről, fájdmáról. Ezekben a költeményekben a szerelme és szerelme tárgyát fizikailag is és érzelmileg is világok választják el egymástól. A szerelmes költő arra vágyik, hogy együtt lehessen (*vašl*) szerelme tárgyával, ám mivel ez sohasem adatik meg neki, szüntelen kedvese távollétét (*hicr*) panasolja. A szerelem tárgya, akit a gazel-költészetben hagyományosan serdülőkorú fiúnak ábrázolnak, távoli és passzív szereplője a versnek. Általában tudomást sem vesz a költő érzelmeiről, akit ez igen megvisel. A hagyományos klasszikus gazelekben a költő érzelmeinek leírására és a kedves szépségének dicséretére

<https://doi.org/10.24391/KELETKUT.2021.2.145>

¹ A gazel fejlődéstörténetéhez ld. Johannes Thomas Pieter de Bruijn, *The Gazel in Medieval Persian Poetry*. In: *Persian Lyric Poetry in the Classical Era, 800–1500: Gazels, Panegyrics and Quatrains*. Ed. by Ehsan Yarshater. London, 2019, 315–487.

használt költői eszközök meglehetősen sematikusak, s az olvasónak gyakran az az érzése, hogy ezek a költemények sok esetben nem is valóságos szerelmekről, nem is hús-vér emberekről szólnak.

Különösen igaz ez az oszmánok számára sok szempontból követendőnek tartott Timurida-kor költészetére. A 15. században született gazeleket ugyanis gyakran a túlbujjázó retorika, a költészet eszköztárának kifinomultan elegáns, ám egyúttal bonyolult és mesterkélt használata jellemzi.² A szóban forgó korszakra a gazel egyre inkább a mesterségbeli tudás megcsillogtatásának terepévé vált, s ahogy a költők egymással versenyezve igyekeztek minél több és minél bonyolultabb retorikai eszközt a verseikbe zsúfolni, úgy a gazel fokozatosan elvesztette kapcsolatát a valósággal. Olyannyira, hogy bár korabeli irodalomkritikusok szerint mindent megolvastató hevület és szenvedély (*sūz ü güdāz* 'égés és olvadás') nélkül nem létezhetett szerelmes gazel,³ egy-egy vers megírásához valójában nem is kellett szerelmesnek lenni. Bőven elég volt, ha a költő ötletesen tudta keverni a klasszikus költészet retorikai eszközökben bővelkedő, sokszínű jelkészetének, *mundus significans*ának ügyesen kiválasztott hagyományos elemeit.

Ezt a látszólag megingathatatlan, kőbe vésett rendszert rengette meg az „incidentalista stílus” megjelenése egy olyan korszakban, amelyet egyébként a klasszikus költészet hagyományos korszakának utolsó jelentős költője, a költők pecsétjének is nevezett Abd ar-Rahmán Dzsámi ('Abd ar-Rahmān Cāmī; megh. 1492) tevékenysége fémjelzett. A perzsa irodalom történetével foglalkozó irodalomtörténészek többsége egyetért abban, hogy az első tudatos lépéseket Baba Figáni (Bābā Figānī; megh. 1519) tette meg a később *vukū-gújī*nak elnevezett, jelentős stilisztikai újításokat bevezető és egy szándékoltan egyszerű kifejezés-világra támaszkodó új stílus felé.⁴

A *vukū-gújī* stílusában írt szerelmes költemények nem csupán retorikai szempontból hoztak újat. Az ilyen versekben közelebb, sőt sok esetben fedésbe is került a versben ábrázolt szerelmi viszony és a valóság. Az ilyen típusú gazelekben felsejlő kedves gyakran valós emberi lény volt, és a költő megénekelte szerelem tényleges tapasztaláson alapult. A vers egyszerű nyelven

² Elias John Wilkinson Gibb, *A History of Ottoman Poetry*. II. London, 1902, 11, 13. A Timurida-kori gazelről részletesebben ld. Maria Eva Subtelny, *A Taste for the Intricate: The Persian Poetry of the Late Timurid Period*. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 136 (1986/1) 56–79.

³ A *sūz ü güdāz* kifejezésről ld. Edith Gülçin Ambros, *Emotivity as a Stylistic Marker in Ottoman Lyric Poetry of the 15th and 16th Centuries*. In: *An Iridescent Device: Premodern Ottoman Poetry*. Ed. by Christiane Czygan–Stephan Connermann. Göttingen, 2018, 33–48.

⁴ Shafī'ī Kadkanī, *Persian Literature (Belles Lettres) from the Time of Jāmī to the Present Day*. In: *History of Persian Literature from the Beginning of the Islamic Period to the Present Day*. Ed. by George Morrison. Leiden, 1981, 146. Figániról és az irodalmi innovációban betöltött szerepéről ld. Paul Losensky, *Welcoming Figānī. Imitation and Poetic Individuality in the Safavid–Mughal Gazel*. Costa Mesa, 1998.

íródott, amely közel állt a köznyelvhez, és mentes volt a bonyolult retorikai bravúroktól.⁵ Shaḫfī Kadkānī nagyon találóan, a következőképp foglalta össze az „incidentalisták” hitvallását: „Újra közelebb kell hoznunk a költészetet a mindennapi élethez, és hátat kell fordítanunk a személytelen szerelemnek, az arcnélküli kedvesnek és minden egyébnek, ami túlon túl általános.”⁶

Az oszmán irodalmi életet látszólag teljesen hidegen hagyták az Oszmán Birodalommal ellenséges viszonyban álló szafavida Iránban bekövetkezett változások. A 16. század elejének költői és irodalomkritikusai, mintha mi sem történt volna, továbbra is a klasszikus korszak perzsa költőinek munkáit tekintették igazodási pontnak. A korabeli irodalomkritika egyik fő fórumának számító életrajzi antológiák, *tezkerék* (*tezkiye*) szerzői továbbra is klasszikus perzsa szerzők munkásságát tartották követendő példának, s verseik alapján úgy tűnik, a kor oszmán költői is leginkább neves perzsa elődeiket, Amír Huszrevet (Amír Hüsrev; megh. 1325), Háfizt (Ḥāfiz; megh. 1394); Kemál Hudzsendit (Kemāl Hucendī; megh. 1400) és Dzsámit kívánták legyőzni a képzeletbeli költői versenyben.⁷

A már emlegetett *tezkerék* azonban számos olyan apró adatot is tartalmaznak, amelyek mintha arra utalnának, hogy egyes oszmán szerzők figyelmét korántsem kerülte el az Iránban zajló trendváltás, és a *vukú-gújí* igenis hatással volt számos költőre. Ez teljességgel érthető is volna, hiszen a 15. század második felében, a 16. század elején jó pár iráni költő telepedett le Isztambulban, köztük olyanok is, mint például Hamídi Iszfaháni (Ḥamīdī Işfahānī), akit az irodalomtörténet az „incidentalista stílus” egyik előfutárának tekint.⁸

Korábban már esett róla szó, hogy a hétköznapi nyelv használata az „incidentalista stílus” egyik jellegzetessége. Nem elképzelhetetlen, hogy a századfordulón egyes oszmán szerzők verseiben megjelenő közmondások és szólások már a *vukú-gújí* hatását jelzik,⁹ s talán merészen hangzik, de nem lehetetlen, hogy a költői nyelvben a nehezebben értelmezhető arab és perzsa kifejezések helyett csak egyszerű török szavakat használni igyekvő, kérészerűtlen gazel-irányzat, a *türki-i baszít* (*türki-i başıt*), az „egyszerű török” alapötletét is az „incidentalista stílus” adta.¹⁰

⁵ Sīrūs Şamīsā, *Sayr-i ğazal dar şī'r-i Fārsī*. Tehrān, 1370 [1991], 160; Losensky, *i. m.*, 82.

⁶ Kadkānī, *i. m.*, 147.

⁷ A témához ld. Benedek Péri, “O Mohebbi! You’ve Lit Your Lamp with Khosrow’s Burning Passion”. *Persian Poetry as Perceived by Sixteenth-Century Ottoman Authors*. In: *Safavid Persia in the Age of Empires*. (The Idea of Iran, 10.) Ed. by Charles Melville. London–New York–Oxford–New Delhi–Sidney, 2021, 241–261.

⁸ Hamídiról ld. Işhān Raʿīsī, Ḥamīdī Işfahānī, az şāʿirān-i pīşgām-i maktab-i vukūʿ dar şadda-yi nuhum. *Pajūhaş-i zabān va adabiyāt-i Fārsī* 45 (1396 [2017]/Tābistān) 91–115.

⁹ Az oszmán költészetben megjelenő szólásokról és közmondásokról ld. Bayram Ali Kaya, Atasözlerin ve deyimlerin dīvān şiiirinde kullanımı ile dīvānların bu söz varlıklarımızın önemi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 6 (2011) 11–54.

¹⁰ A *türki-i baszıt* mozgalomhoz ld. Hatice Aynur, Rethinking the Türki-i Basıt Movement in Turkish Literature. *Archivum Ottomanicum* 25 (2008) 79–97.

Mindenesetre a korabeli források, versgyűjtemények, életrajzi és irodalmi antológiák számos olyan verset megőriztek, amelyekben ténylegesen is felfedezhetőek a *vukú-gújí* gazelek főbb vonásai. Például olyan átlagos, hétköznapi események inspirálták őket, mint egy látogatás a fürdőben vagy a borbélynál; a bennük szereplő kedves teljesen átlagos, hétköznapi ember; egyszerű, salangoktól mentes nyelven íródtak, és nyoma sincs bennük a mesterkéeltségnek (*tekellüf*).

A hétköznapi kedvesekhez írt gazelek egyik, szinte minden *tezkeré*ben szereplő mestere Niháli (Nihālī; megh. 1542) volt, aki elsősorban mesterember kedvesekről, ifjú szabórol, szakácsról, ezüstfonál-készítőről szóló költeményeivel szerzett hírnevet magának. Bár saját versgyűjteménye, *dívánja* eddig nem bukkant fel, Ásik cselebi (‘Āşik Çelebi; megh. 1572) életrajzi antológiája és Perváne bej (Pervâne bey) gyűjteménye, *medzsmuája* (*mecmū‘a*) megőrizte néhány gazeljét.¹¹

A 16. század első feléből származó *dívánok*, *medzsmuák*, *tezkerék* más költőktől is szép számmal tartalmaznak a Niháliéhoz hasonló stílusban írt, hétköznapi mesterember kedvesek dicséretét zengő költeményeket, ami azt jelzi, hogy ez a típusú gazel meglehetősen népszerűsége tette szert az oszmán városokban, elsősorban a fővárosban, Isztambulban. A „mesterember-gazelek” között külön csoportot alkotnak azok a költemények, amelyek egy tipikusan oszmán foglalkozás művelőit, a *mádzsúndzsikat* (*ma‘cūnci*) állította középpontba, akik *mádzsún* előállításával és forgalmazásával keresték kenyerüket.

A korabeli oszmán szóhasználatban a *mádzsún* terminus a legkülönfélébb, paszta formájában árusított gyógyszert és dizájner drogot jelentett. Egy, a párizsi Bibliothèque Universitaire des Langues et Civilisations gyűjteményét gazdagító, nagy valószínűséggel a 16. századból származó kézirat számos *mádzsún* receptjét megőrizte. A *Kitáb-i maádzsin* (*Kitáb-i ma‘ācin*), a *Paszták könyve*, aprólékos pontossággal írja le a készítmények összetevőit és előállításuk módját. Az Ms. no. 131. jelzetű kötetből az olvasó megismerheti például a *dzsávidán* (*cāvidān*) ’örökkévalóság’ nevű roboráló szer mellett sok gyógyszer, szirup, szappan és híres tudatmódosító, köztük a *bers* (*berş*) és a *funúnija* (*funūniya*) elkészítésének mikéntjét.¹²

Azok a termékek, amelyek talán szó szerint is magukkal ragadták a költők képzeletét, javarészt az utóbbi csoportból kerültek ki. Zátit (Zātī; megh. 1546), a kor egyik legelismertebb költőjét, jó néhány alkalommal ihlették meg teljesen

¹¹ Āşik Çelebi, *Meşâ‘irü’ş-şu‘arâ*. Haz. Filiz Kılıç. Ankara, 2010, 392–396; Pervâne bin Abdullah, *Pervâne Bey mecmuası*. Haz. Kamil Ali Gıynaş. Ankara, 2017, 241, 1435–1436.

¹² A *bers*ről ld. Péri Benedek, Gyógyszerből „hangulatjavító”: egy partidrog karrierje az Oszmán Birodalomban. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* 54 (2019/2) 45–56; Uő, A Janissary’s Son Turned Druggist and His Highly Successful Designer Drug in 16th–17th Century Istanbul. In: *Osmanlı İstanbulu IV*. Haz. Feridun M. Emecen–Ali Akyıldız–Emrah Safa Gürkan. İstanbul, 2016, 643–654.

átlagos, hétköznapi emberek, a kenyertüket két kezük munkájával megkereső ifjú mesterek.¹³ A hozzájuk írt versek között akad három olyan, amelynek főszereplője egy *mádzsúndzsi* és az ő „titkokkal” teli boltja.¹⁴

Sooyong Kim a Zátíróról szóló monográfiájában ezek közül kettőt közölt is angol fordításukkal együtt. Szerinte a versek a Szülejmán szultán korában meglehetősen népszerűsége szert tett gyógyelegg, a *meszír* paszta készítőiről szólnak,¹⁵ ami arra utal, hogy Kim nem volt tisztában a vers mögött rejtőző oszmán valósággal. Pedig Zátí versei kiváló példái annak, hogy egy tehetséges és gyakorlott költő miként képes a klasszikus költészet hagyományos elemeiből az adott kor realitásaira reflektáló költeményt építeni. A téves megközelítés miatt azonban az oszmán mindennapok egy-egy momentumára tett utalások, az ezeket szavakba öntő retorikai finomságok mind rejtve maradtak Kim előtt.

Bár az oszmán költők számára perzsa elődek munkássága még hosszú ideig követendő például szolgált, ám a 16. század folyamán mégis számos olyan, jellegzetesen oszmán újítást vezettek be, amelyek gyökeret vertek az oszmán költészeti hagyományban. Az egyik ilyen elem a perzsa hagyományban ismeretlen, a kannabisz köré szerveződő szemantikai mező volt, amely számtalan költeményben, többek között a kannabiszt tartalmazó tudatmódosítókat is készítő *mádzsúndzsi* kedvesekről szóló gazelekben is fontos szerepet játszik.¹⁶

Ha az olvasó ennek tudatában olvassa Zátí költeményeit, a gazel teljesen új megvilágításba kerül, és sok közhelyesnek tűnő kifejezés a megszokott mellett más értelmet is nyer. A Zátí összegyűjtött verseit tartalmazó kötetben elfoglalt helye szerinti első költemény a következő párverssel indul:

Bir güzel ma ‘cūncınuñ dīdārınuñ hayrānyam
Hoḡka-i la ‘l-i lebi esrārınuñ hayrānyam
 Egy szépséges *mádzsúndzsi* látványa engem elvarázsol,
 Rubint ajka dobozkájának titkai engem elvarázsolnak.

A szövegben található, arab eredetű *hayrān* melléknév jelentését az oszmán szótárak főként a ’csodálkozó, döbrent’ szavakkal adják vissza, s a költők a hagyományos *‘aşıḡāne* gazelekben azt az állapotot írják le vele, amelybe szépséges kedvese látványától kerül a szerelmes. A *hayrān* szónak van azonban a szótárakban nem szereplő jelentése is, ez pedig az a módosult tudatállapot,

¹³ Sooyong Kim, *The Last of an Age. The Making and Unmaking of a Sixteenth-Century Ottoman Poet*. London–New York, 2018, 62.

¹⁴ Ali Nihad Tarlan, *Zatı divanı. Edisyon kritik ve transkripsiyon. Gazeller kısmı*. II. İstanbul, 1970, 506–507; Mehmed Çavuşoğlu–M. Ali Tanyeri, *Zatı divanı. Edisyon kritik ve transkripsiyon. Gazeller kısmı*. III. İstanbul, 1987, 316–317.

¹⁵ Kim, *i. m.*, 62.

¹⁶ A téma részletes kifejtését ld. Péri Benedek, Cannabis (Esrār): A Unique Semantic Field in Classical Ottoman Lyric Poetry. *Turcica* 48 (2017) 9–36.

amelyet a kannabisz vagy az azt tartalmazó drogok fogyasztása okoz, és amely mint ilyen szerves része a 'kannabisz' szemantikai mezőjének.

Záti nagyon tudatosan épített a szó kettős jelentésére (*ihām*), és választotta gazelje *redifjé*ül, hiszen így egyértelműen kijelölhette azokat a kereteket, amelyek között versét értelmezni kell, s a korabeli oszmán olvasóval így minden kétséget kizáróan tudathatta, hogy a versben előforduló kulcsszavak kettős jelentéssel bírnak.

A második felsor első szava, a 'dobozka' jelentésű *hokka* (*hokka*) például sokszor előfordul lírai gazelekben mint a kedves szájának metaforája. A klaszszikus költészet szépségideáljának ugyanis apró a szája, melyet a költők hol az arab *mím* betű (ا) kicsiny kezdő köréhez, hol egy apró dobozhoz hasonlítanak. Záti versének értelmezési kerete azonban teljesen egyértelművé teszi, hogy itt nem akármilyen dobozról, hanem tudatmódosító szerek tárolására használt szelencéről van szó.

A sorban felbukkanó *eszrār* (*esrār*) főnév szintén kettős jelentéssel bír, hiszen nemcsak az arab eredetű *szirr* (*surr*) 'titok' szó többes száma, hanem a kannabisz jelölésére legáltalánosabban használt oszmán terminus is egyben.

A *leb* 'ajak' szó a kedves arcának leírására fókuszáló '*āşikāne* gazelek egyik legtöbbször előforduló szava. A kérdéses felsorban felbukkanó, egyes szám harmadik személyű birtokos személyjellel toldalékolt változata (*lebi*) az *eszrār* főnévvel együtt az oszmán versértő számára minden kétséget kizáróan megidézte a 16–17. század egyik közismert partidrogját. A költői nevű, 'a kedves ajka' jelentésű *leb-i dilber* vagy *dilber lebi*¹⁷ közkedveltségnek örvendett. Latífi (Latīfī; megh. 1582), a 16. század egyik legfontosabb irodalomkritikusa az isztambuli életet leíró munkájában a városban használt tudatmódosítók között a *dilber lebi*t is megemlíti,¹⁸ s ez volt az a drog, amelyet saját bevallása szerint csak időnként ugyan, de még a híres oszmán világotudós, Evlia cselebi (Evlīyā Çelebi; megh. 1685 után) is fogyasztott.¹⁹

A fenti párversben (*bejt*; *beyt*) Záti mindent elkövetett azért, hogy a *hokka* szó is szerepelhessen, ami abból is látszik, hogy bár a klasszikus költészetben a *hokka* a *dehen*, *dehān* 'száj' jelentésű szóval szokott előfordulni, a költő itt lecserélte az 'ajak' jelentésű *lebre*. Ezzel ugyan tönkretette a hagyományos hasonlatot, hiszen a kedves szája és nem az ajka hasonlít szelencére, de úgy tűnik, az, hogy három, a 'kannabisz' szemantikai mezőjébe tartozó szót tudott a *bejt*be zsúfolni, Záti szerint ebben az esetben megérte az áldozatot.

¹⁷ Bár a korabeli forrásokban gyakoribb a *leb-i dilber* alak, Musztafa Áli (Muṣṭafā 'Ālī; megh. 1600) *dilber lebi*ként említi. Mehmet Şeker, *Gelibolulu Mustafa 'Alī ve Mevā'idü'n-nefâis fi kavâ'idü'l-mecâlis*. Ankara, 1997, 300.

¹⁸ Latífi, *Evsâf-i İstanbul*. Haz. Nermin Suner (Pekin). İstanbul, 1997, 52.

¹⁹ Evliya Çelebi bin Derviş Mehmed Zillî, *Evliya Çelebi seyahatnamesi*. I. *Topkapı Sarayı Bağdat 304 yazmasının transkripsiyonu-dizini*. Haz. Robert Dankoff–Seyit Ali Kahraman–Yücel Dağlı. İstanbul, 2006, 335. A *leb-i dilber*ről bővebben ld. Péri, *Cannabis (Esrār)*, 22–24.

A nyitó párversben kettős jelentésben álló kulcsszavak felkészítik az olvasót a rá váró szellemi kalandra, és megmutatják, hol, milyen irányban kell keresnie a költeményben elrejtett rejtvények megfejtését. A második bejt ennek megfelelően több, kétféleképpen is értelmezhető kulcsszót tartalmaz.

Büstānda bunı der reyhān perīṣān ḳalb olur
Ben ğubār-ı ḥaṭṭ-ı ‘anber-bārınuy ḥayrānıyam
 A megtört szívű bazsalikom így szól a kertben:
 Ámbraterhes pihéinek pora engem elvarázsol.

A párvers a kedves orcájának pihéit dicséri, melyet a klasszikus költészetben színe és illata miatt gyakran hasonlítanak a bazsalikomhoz. Bár a bejt mindkét felsora (*miszra*; *mişrā’*) gond nélkül állhatna akár egy átlagos *‘āşikāne* gazel egyik párversében is, a második *miszra* ott elvesztené retorikai súlyát, hiszen lényegét a *ġubār* (*ġubār*) szó kettős jelentésére épülő szójáték adja. A főnév alapjelentése ’por’, s a klasszikus költészetben gyakran jelenik meg az ifjú kedves orcáján épp csak kiütöző pihék metaforájaként. A második jelentés, amint az a jelen versben várható, az oszmán drogg kultúrával kapcsolatos, és a kannabiszport jelöli, melyet spirituális gyakorlataihoz több, az iszlám legalapvetőbb előírásait szándékoltan be nem tartó, antinomiánus dervis közösség is használt.²⁰

Az *esrār* szó a maga kettős jelentésében újra felbukkan a negyedik párvers első felsorában.

Her dem ol şīrīn dehen esrārdan virmez ḥaber
Cān ü dilden ben anuy ğüftārinuy ḥayrānıyam
 Az az édes száj soha nem beszél titkokról,
 Beszéde lelkemet s szívemet elvarázsolja.

Az első felsornak, mivel a vers egy *mádzsúndzsi*ről szól, s a következő *miszra* a *ḥajrán* szót is tartalmazza, van egy másik lehetséges fordítása is: „Az az édes száj nem csak a kannabiszról ad hírt, / Beszéde lelkemet s szívemet elvarázsolja.”

Záti második *mádzsúndzsi*-gazelje, melyről nem tudni, vajon ugyanaz a személy ihlette-e, mint az elsőt, jóval kevesebb utalást tartalmaz a pasztakészítő mesterségére, és a *redīfen* kívül (*ḥayrānıyam* ’a ... elvarázsol’) semmi sem utal arra, hogy a kedves drogok előállításával is foglalkoznék.

²⁰ A *ġubār* szóról részletesebben ld. Péri, Cannabis (Esrār), 20. Az antinomiánus dervisközösségek és a kannabiszpor kapcsolatáról ld. Benedek Péri, It is the Weed of Lovers. The Use of Cannabis Among Turcic Peoples up to the 15th Century. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 62 (2016/2) 150–152.

Bár úgy tűnik, a második és a harmadik vers ugyanahhoz a *mádzsúndzsi*hoz, Szikender Sáhhoz (Sikender Şāh) íródott, ez utóbbi jóval több kábítószeres utalást tartalmaz.

Etdi bir ma ‘cūncı garrā dil-rübā hayrān beni
Eyledi yine gubār ile hevā yeksān beni
 Egy ragyogó, szívrabló *mádzsúndzsi* elvarázsolt engem,
 A vágy porhoz hasonlatossá tett engem.

Az eddig elmondottak fényében teljesen nyilvánvaló, hogy a párvers gerincét a két kulcsszó, a *hayrān* és a *gubār* kettős jelentésére építő szójáték (*tevrije; tevriye*) adja. A szintén a kannabisz szemantikai mezőjébe tartozó *mádzsúndzsival* együtt hárman egy *tenāszüb* (*tenāsüb*) ’összefüggés’ nevű retorikai alakzatot alkotnak. Azzal, hogy a találcikonyan használt retorikai eszközök mögött a háttérben felsejlik az oszmán kannabisz-szubkultúra egy-egy jellegzetes eleme, jelentősen megnő az amúgy egy átlagos szerelmes vers átlagos párversének tűnő *bejt* költői értéke. Az elsőhöz hasonlóan a második párvers is tartalmaz a *mádzsúndzsi* mesterségével kapcsolatos utalásokat.

Keşf eder yokdur vilāyetde lebi esrārını
Eyledi hayrānı bir ma ‘cūncınuñ devrān beni
 Nincs a vidéken olyan, aki ki tudná fürkészni ajka titkait,
 Egy *mádzsúndzsi* varázsa megszedített engem.

Az első félsor a fenti fordításon túl utalhat akár arra is, hogy a *mádzsúndzsi* keverte *leb-i dilber*ből nem lehet kiérezni a kannabiszt, amelynek nyomait még a spirituális emelkedettség állapotát (*vilājet; vilāyet*) droggal elérő dervisek sem képesek kiérezni.

A közérthetően megfogalmazott harmadik párvers mintha reklámot akarna csinálni a *mádzsúndzsi* termékeinek.

Ṭurfa ma ‘cūn görmek isterlerse ṭās-i ‘işķda
İsteyü gelsün anuñ dükkānına yārān beni
 Ha különleges *mádzsúnt* akarnak látni a szerelem kupájában,
 A cimboráim jöjjenek, és kövessenek a boltjába engem.

A negyedik *bejt* a kannabisz egy közismert mellékhatását állítja a középontba: a drogot fogyasztók gyakran éreznek felszabadult vidámságot, és képtelenek abbahagyni a nevetést. A 16. században ez az állapot annyira közismert volt, és a közgondolkodásban olyan erősen kapcsolódott a kannabiszhoz, hogy

a klasszikus költészetben a ’nevetés’ a kannabisz szemantikai mezőjének elválaszthatatlan részévé lett.²¹

*Gördi kim berg-i hazān gibi döker yaşın gözüm
Etdi faşl-i gül gibi ma ‘cūn ile handān beni
Látta, hogy őszi falevélként hullanak könnyeim,
Pasztájával megnevetetett. [Kacagtam], mint a rózsa évszaka.*

A gazel záró párverse (*makta; maḳta*), amellet, hogy teljesen nyilvánvalóvá teszi Zátinak a *mádzsúndzsi* személye és készítményei iránti vonzalmát, megidézi a kannabisz egy újabb mellékhatását: a drog bevétele után a gondoktól megszabadult fogyasztó fenségesen érzi magát, akár egy király, aki trónusa emelvényéről szemléli méltóságteljesen a világot. Záti minden bizonnyal nem véletlenül döntött úgy, hogy a párversben olvasható képpel idézi meg a drog használójának gondtalanságát. Választásában szerepet játszhatott, hogy a szultán szó a Szikender Sáh nevében megbújó sáh főnévvel azonos szemantikai mezőbe tartozik, s így a két uralkodói titulus egy *tenászüböt* alkot.

*Zātiyā farḳ olmazam hergiz Sikender Şāhdan
Her gece ma ‘cūni eyler ‘āleme sultān beni
Ó, Záti! Szikender Sáhtól soha el nem válok,
A mádzsúnja minden este szultánná tesz engem.*

Korabeli források tanúsága szerint az Oszmán Birodalomban a 16–17. századra sokszinű droggkultúra fejlődött ki, s ebben a világban fontos szerepet játszottak a *mádzsúndzsi*k. A pasztakészítők termékei iránti jelentős kereslet nyomán számtalan drogokat is előállító manufaktúra és tudatmódosító szereket is árusító üzlet nyílt meg birodalomszerte. Evlia cselebi szerint csak Isztambulban kétszáz ilyen üzlet működött, és ötszáz ember kereste kenyerét drogok előállításával, forgalmazásával.²² Nem csoda, ha a *mádzsúndzsi*k boltjait körüllegő „titkok” nem csak Záti képzeletét izgatták.

Két 16. századi költő, Muíni (Mu‘īnī; megh. 16. század) és Szürúri (Sürürī; megh. 1562) *mádzsúndzsi*-gazelje nagyon hasonlóan, egy-egy váratlan eseménnyel veszi kezdetét.²³ Muíni sétálni indul a városban, és egyszer csak meglátja egy *mádzsúndzsi* újonnan nyílt boltját, Szürúri pedig Isztambul vigalmi negye-

²¹ Péri, Cannabis (Esrār), 29.

²² Evliya Çelebi, *i. m.*, 248.

²³ A versek teljes szövegét ld. a függelékben. Pervâne bin Abdullah, *Pervâne bey mecmuasi*. Haz. Kamil Ali Gynaş. Ankara, 2017, 2733. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0> (2021. november 3.); Niyazi Ünver, *Gelibolulu Sürürî divânı*. Ankara, 2020, 149. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/73951,gelibolulu-sururi-divanipdf.pdf?0> (2021. november 2.).

dében, Tahtakaléban akarva-akaratlanul beleszeret egy *mádzsúndzsiba*. Mindkét költemény a *mádzsúndzsi* kedves dicséretét zengi, akinek szépsége valósággal megmámorosítja a költőt. Mindkét vers egyszerű, hétköznapi nyelven íródott, és korabeli realitásokra reflektál úgy, hogy a klasszikus költészet hagyományos elemeit ötvözi oszmán költők újításaival. Retorikai szempontból nézve egyik vers sem túl bonyolult. Mindkét költő könnyen érthető hasonlatokkal és metaforákkal dolgozik, s fő fegyverük a szavak kettős jelentésére épülő szójáték.

Muíni második és harmadik párverse több olyan szót is tartalmaz, amelynek egyik jelentése a korabeli droggkultúrához kötődik.

Oturmuş anda bir hoşka-dehen yār ü müfferih-leb
Ki bir keyfîyet ile hoşkaya koymuş niçe cāni
Anuñ hayrānluğundan ben küleh etmezdüm ey zāhid
Götürsem başum üstinde gubār-i rāh-i cānāni
 Ott ült egy kedves, a szája szelence, az ajkai vidámságot adók,
 A mámorával már jó néhány lelket szelencébe zárt.
 Aszkéta! Elvarázsol engem, s ezért nem hordok dervisföveget,
 Fejemre [helyette inkább] a kedvesek útjának porát szórom.

A második párversben több droggal kapcsolatos kifejezés is található. A *müfferih leb* 'felvidítő ajkú' jelzős szerkezetben álló *müfferih* melléknév egy, az iszlám világában közismert és népszerű dizájner drog neve volt, a *kejfijet* (*keyfîyet*) 'milyenség' jelentésű főnév az oszmán droggkultúrában a különféle szerek előidézte módosult tudatállapot jelölésére szolgáló terminusok egyike,²⁴ s a vele kapcsolatban szereplő „szelencébe zárt” kifejezés talán a rászoktatás metaforája. A következő bejtben olvasható *hajrán* melléknévből képzett főnév, a *hajránluk* (*hayrānluğ*) a *kejfijet*hez hasonlóan jelölhette az elme megváltozott állapotát, de egyúttal magát a tudatmódosítót, a kannabiszt is.²⁵

A harmadik félsor gerincét egy, a gazelekben, elsősorban a *rindāne* (*rindāne*) 'korhely' hangvétellű versekben gyakran előforduló költői toposznak az alkalomhoz igazított változata adja. A *rindek* a társadalmi elvárásokra fittyet hányó istenkeresők, akik megvetik az ortodox vallásgyakorlatot. A klasszikus költészetben romok között lakó borissza korhelyeknek ábrázolják őket, akik a dzsámi helyett inkább a kocsmában keresik a kapcsolatot a spirituális világgal.²⁶ A *rindāne* gazelekben mindig ők a pozitív szereplők, s velük szemben állnak

²⁴ A porrá őrölt drágaköveket is tartalmazó *müfferih*ről és a *kejfijet*ről bővebben ld. Péri, Cannabis (Esrār), 16–17, 20–22.

²⁵ Péri Benedek, Beng, eszrār, maszlag: a cannabis és a cannabis tartalmú drogok az anatóliai törökségnél. Terminológiai áttekintés. *Keletkutatás* 2012. tavasz, 60.

²⁶ A téma bővebb kifejtését ld. Leonard Lewisohn, The Religion of Love and the Puritans of Islam. Sufi Sources of Hāfiz's Anti-clericalism. In: *Hafiz and the Religion of Love in Classical Persian Poetry*. Ed. by Leonard Lewisohn. London–New York, 2010, 160–196.

a maradinak, a valódi spiritualitást még csak hírből sem ismerőnek jellemzett karakterek, a hivatalos iszlám képviselői, köztük a prédikátor (*váiz*; *vā'iz*), a szúfi és nem utolsósorban a fentebb már felbukkanó aszkéta (*záhid*; *zāhid*).

Mu'ini ezt a költői közhelyet alakította át a szöveggörnyezetnek megfelelően úgy, hogy a bort kannabiszra cserélte. A szerelmes költő hátat fordít a szokványos vallásosságnak, amelyet a versben az aszkéta (*záhid*) és a mevlevi dervisek fejfedője (*küle*) képvisel, s az eksztatikus istenélményt választja, melyet a szerelem és a kannabiszpor (*gubár*) segítségével vágyik megtapasztalni. A spirituális gyakorlataikhoz kannabiszt használó antinomiánus dervisek és a mevlevik szembeállítására sajátos oszmán ízt kölcsönöz a párversnek.

Mu'ini negyedik és záró, ötödik párverse a *mádzsúndzsi* kedves által forgalmazott egyéb szerekről, a *leb-i dilberről*, a szintén kannabiszból készülő *mádzsúnról* és az ópiumalapú *bersről* (*berş*) is megemlékezik, amelyekhez mind pirula (*habb*; *ħabb*) formájában lehetett hozzájutni.

Ger ol dil-ber lebi fikrin edersem ben gece gündüz
Olur bu hasteler gibi anuñ esrāri ħayrāni
Mu ĩnī açılır göñlüñ gözüñ bir ħabbe ġam ħalmaz
Yeyüp ma 'cün ü berşini temāşā eyleseñ anı
 Ha éjjel nappal annak a kedvesnek az ajkára gondolok,
 A titkai elvarázsolnak, akárcsak ezeket a [szerelemtől] betegeket.
 Mu'ini, szíved kitárul, s egy szemernyi bánat sem marad [benne],
 Eszed a *mádzsúnját* és *bersét*, és csak őt bámulod.

Szürüri egy kissé más módon közelített a témához. Nála nem annyira a *mádzsúndzsi* kedves van a vers középpontjában, hanem inkább az általa előállított portékák. Költeményében, amely a hagyományos költői elemek és a korabeli oszmán valóság elegye, sokkal egyértelműbbek a drogos utalások.

Az első két párverset követően, amelyek azt mesélik el, miként szeretett bele a költő egy tahtakalei pasztakészítőbe, Szürüri a kábítószerekkel kapcsolatos tapasztalatait sorolja, és a kedves iránt érzett vonzalmát azzal magyarázza, hogy rászokott a *mádzsúndzsi* készítette szerekre. A tudatmódosítók segítségével megtapasztalható felszabadult boldogság érzését, amelyet már Zāti is szóba hozott, Szürüri is megemlíti a harmadik párvers második féléjében:

Beng ileydi iklīmüñ sultāni oldı göñlümüz
 A kannabisz segítségével lett egy világrész szultánja a szívünk.

Beng, a szó, melyet a fenti féléjében Szürüri a kannabiszra használ, a perzsa irodalomban a drog jelölésére leggyakrabban alkalmazott terminus, amely –

költői potenciálja csekély lévén – keveset szerepel oszmán költeményekben.²⁷ A következő, a negyedik párversben olvasható *körbengi* (*körbengī*) kifejezés egyszerre utal a drog hatására és a kannabiszra rászakott fogyasztóra, míg a *tiryāki* (*tiryākī*) az ópium rabját jelöli. A bejt második félsora, mely látszólag a szerelmes költőnek a kedves iránti vonzalmát írja le, talán egy elvonási tüneteket produkáló kábítószerfüggő panaszaként is értelmezhető. Ahogy esetleg a hatodik és a kilencedik, a záró párvers is.

*Ţay mı kör bengi vü geçgin şöyle tiryāki olam,
Çünkü ol ma ‘cūncınuş giryāni oldı göñlümüz
Ağzuş esrārı biter dilde şehā hayrānlara,
Var ise esrāruşuş būsāni oldı göñlümüz.
Dilde yāķūt-ı müfferihdür Sürürī çün lebi*

Cevherī ma ‘cūnlaruş dükkāni oldı göñlümüz
Nem csoda, ha a kannabisz elkábit és elszédít, s [még] az ópium rabja
[is] leszek,

Hiszen azért a *mádzsúndzsi*ért zokog [folyvást] a szívünk.

Azoknak, akiket megmámorít, a szívében nőnek szájad titkai,

S ha van a titkaidnak (kannabiszodnak) kertje, az lett a mi szívünk.

S mert az ajka szívünknek olyan, mint rubin a *müfferih*ben, Szürüri,

Drágakövekből készült pasztáinak boltja lett szívünk.

A kannabisz tudatmódosítóként a bor komoly vetélytársává lépett elő a 15–16. században. A téma több török nyelvű irodalmi szöveg szerzőjét is megihlette,²⁸ s ez a 16. században irodalmi toposzá lett motívum jelenik meg a hetedik párversben is.

Açalı ma ‘cūn dükkānın kapandı meygede

Mey yerine şimdi ma ‘cūn kāni oldı göñlümüz

Mióta boltja megnyílt, bezárt a csapszék,

S bor helyett a *mádzsún* lelőhelye lett szívünk.

Az oszmán *mádzsúndzsi*-gazelekben számos olyan jellegzetesség felfedezhető, amely az Iránban a 15. században szárba szökkenő és a 16. század első felében nagy népszerűségnek örvendő „incidentalista stílusra” jellemzők. Főhősei hús-vér emberek, akikkel bárki összefuthatott a korabeli Isztambul utcáin, s a költeményekben ábrázolt érzelmek valóságához kétség sem férhet. A versekben

²⁷ Perzsa irodalmi példaként ld. Péri, Beng, eszrár, maszlag, 51–52.

²⁸ A téma legfrissebb összefoglalását ld. Benedek Péri, Muhammed Fuzül’*s* “The Debate of Weed and Wine” (Beng ü Bāde) Revisited. Towards a New Interpretation. *Diyār* 1 (2020/2), 219–239.

felsejlik a 16. századi mindennapok egyik szereplője, a különféle tudatmódosító pasztákat is előállító és árusító *mádzsúndzsi*, s a verseken keresztül az olvasó bepillantást nyerhet a pasztakészítő boltjába, és megismerkedhet az ott kapható szerekkel és hatásukkal. A szóban forgó gazelek viszonylag egyszerű, közérthető nyelven íródtak, visszaköszön bennük a kor drogos szubkultúrájának szókincse, s befogadásukat, értelmezésüket nem nehezítik azok a túlbonyolított retorikai építmények, amelyek a kor klasszikus gazel-költészetét általában jellemzik.

Bár a kutatás még az elején tart, már most erős a gyanú, hogy az oszmán irodalmi élet szereplői nagyon is tisztában voltak az Iránban népszerű költészeti divatokkal, s a *vukú-gújí*, vagyis az „incidentalista stílus”, amely a perzsa irodalom történetében valami teljesen újat hozott a 16. század első felében, az oszmán költészetet sem hagyta érintetlenül.

FÜGGELÉK

Mádzsúndzsi-versek a 16. századi Isztambulból

1. Zātī gazelje egy közelebbről meg nem nevezett *mádzsúndzsi*hoz
(Tarlan, *i. m.*, 506)

Bir güzel ma 'cūncınuŋ dīdārınuŋ hayrānıyam
Hoŋka-i la 'l-i lebi esrārınuŋ hayrānıyam
Büstānda bunı der reyhān perīşān kalb olur
Ben ğubār-ı haŋı-ı 'anber-bārınuŋ hayrānıyam
Nola meyl etsem aña şırıne hayrān virür
Ol nigārınuŋ la 'l-i şırın-kārınuŋ hayrānıyam
Her dem ol şırın dehen esrārdan vermez haber
Cān u dilden ben anınuŋ ğüftārınuŋ hayrānıyam
Serv uyuklarken bunı söyler zebān-ı hāl ile
Ben o şūhınuŋ serv-i hoş-reftārınuŋ hayrānıyam
Nergisi ğördüm uyuklarken bunı der dāyimā
Ol ğülün ben ğamze-i sehħārınuŋ hayrānıyam
Ŗarşusunda dem-be-dem kan aĝlayan 'āşıkıların
Oldı Zātī çeşm-i deryā-bārınuŋ hayrānıyam

Egy szépséges *mádzsúndzsi* látványa engem elvarázsol,
 Rubint ajka dobozkájának titkai engem elvarázsolnak.

A megtört szívű bazsalikom így szól a kertben:
 Ámbraterhes pihéinek pora engem elvarázsol.
 Mi lesz, ha vonzódok hozzá, [hisz magát] Sírínt is elvarázsolja?
 Ama szépség édesen szóló ajka engem elvarázsol.
 Az az édes száj soha nem beszél titkokról,
 Beszéde lelkemet s szívemet elvarázsolja.
 Elábrándozik a ciprus, s ezt susogja:
 Annak a kacérnak ringó termete engem elvarázsol.
 Láttam ábrándozni a nárciszt. Azt hajtogatta:
 Annak a rózsának a búbajos pillantása engem elvarázsol.
 Folyvást vért könnyező szerelmeseivel szemben
 Tengerterhű szeme, ó, Záti, engem [is] elvarázsol.

2. Záti egyik gazelje a Szikender Sáh nevű *mádzsúndzsihoz*
 (Tarlan, *i. m.*, 507)

Bir güzel ma 'cūncınuñ pehlūsınuñ hayrānyam
Ağzum akar suyu şeftālūsınuñ hayrānyam
Mülk-i 'ālem içre korķum yok Sıkender Şāhdan
Büsbütün dünyā deger kapusınuñ hayrānyam
Ṭurfa ma 'cūnam be-gāyet ṭās-ı 'ālem içre ben
Hokķa-i la 'l-i lebinüñ büsınuñ hayrānyam
Serve dedüm kim uyuklarsın nedür hālün senün
Dedi anun kāmēt-i dil-cūsınuñ hayrānyam
Nergısün gözi süzülmiş yok mecālı kıpmağa
Der o şūhuñ gamze-i cādūsınuñ hayrānyam
Māh-i nev ağzın açub kalmış nedür hālün didüm
Dedi ol māhuñ hilāl ebrūsınuñ hayrānyam
Gördi kim 'ummāna beñzer haddı vü pāyānı yok
Oldı Zātı yaşınun hülūsınuñ hayrānyam

Egy szépséges *mádzsúndzsi* alakja engem elvarázsol,
 Szám leve csorog, [orcájának] barackja engem elvarázsol.
 Ezen a világon nem félek Szikender Sáhtól,
 Az egész világgal felérő kapuja engem elvarázsol.
 A világ kupájában különleges *mádzsún* vagyok,
 Ajka rubint, szelencéje csókja engem elvarázsol.
 Így szóltam a ciprushoz: – Kiről ábrándozol? Mi van veled?
 Azt mondta: – Szívet kereső termete engem elvarázsol.
 A nárcisz szemhéja lecsukódik, pislogni nincs ereje,

Azt mondja: – Ama kacér búbajos pillantása engem elvarázsolt.
Az újholdnak tátva maradt a szája. Megkérdeztem: – Mi bajod?
Azt felelte: – Annak a holdnak a félhold alakú szemöldöke engem elvarázsolt.
Látta, hogy óceánra hasonlít, nincs határa,
Záti könnyeinek gyöngyei engem elvarázsoltak.

3. Záti másik gazelje a Szikender Sáh nevű mádzsúndzsihoz
(Tarlan, *i. m.*, 507)

*Etdi bir ma 'cūnci garrā dil-rübā hayrān beni
Eyledi yine ğubār ile hevā yeksān beni
Keşf eder yoğdur vilāyetde lebi esrārını
Eyledi hayrānı bir ma 'cūncınuñ devrān beni
Turfā ma 'cūn görmek isterlerse tās-i 'ışkda
İsteyü gelsün anuñ dükkānına yārān beni
Gördi kim berg-i hazān gibi döker yaşın gözüm
Etdi faşl-i gül gibi ma 'cūn ile handān beni
Zātiyā fark olmazam hergiz Sikender Şāhdan
Her gece ma 'cūni eyler 'āleme sulţān beni*

Egy ragyogó, szívrabló mádzsúndzsi elvarázsolt engem,
A vágy porhoz hasonlatossá tett engem.
Nincs a vidéken olyan, aki ki tudná fürkészni ajka titkait,
Egy mádzsúndzsi varázsa megszedített engem.
Ha különleges mádzsúnt akarnak látni a szerelem kupájában,
A cimboráim jöjjenek, és kövessenek a boltjába engem.
Látta, hogy őszi falevélként hullanak könnyeim,
A rózsza évszakához hasonló pasztájával nevetésre bírt engem.
Ó, Záti! Szikender Sáhtól soha el nem válok,
A mádzsúnja minden este szultánná tesz engem.

4. Muíni mádzsúndzsi gazelje Perváne Bej gyűjteményéből
(Perváne bin Abdullah, *i. m.*, 2733)

*Gözüm tuş oldı eylerken Sitanbul içre seyrānı
Açılmış zīnet ile bir güzel ma 'cūnci dükkānı
Oturmuş anda bir hoşka-dehen yār ü müfferih-leb
Ki bir keyfiyyet ile hoşkaya koymuş niçe cānı
Anuñ hayrānluğından ben küleh etmezdim ey zāhid*

*Götürsem başum üstinde gubār-i rāh-i cānāni
Ger ol dil-ber lebi fikrin edersem ben gice gündüz
Olur bu hasteler gibi anuñ esrārī hayrāni
Mu 'inī açılır göñlüñ gözün bir habbe gam kalmaz
Yeyüp ma 'cün ü berşini temāşā eylesey anı*

Isztambulban bóklászva elkerekedett a szemem,
Megnyílt egy szépséges *mádzsúndzsi* díszes boltja.
Ott ült egy kedves, a szája szelence, az ajkai vidámságot adók,
A mámorával már jó néhány lelket szelencébe zárt.
Aszkéta! Elvárásol engem, s ezért nem hordok dervisföveget,
Fejemre [helyette inkább] a kedvesek útjának porát szórom.
Ha éjjel-nappal annak a kedvesnek az ajkára gondolok,
A titkai elvárásolnak, akár csak ezeket a [szerelemtől] betegetek.
Muíni, szíved kitárul, s egy szemernyi bánat sem marad [benne],
Eszed a *mádzsúnjāt* és *bersét*, és csak őt bámulod.

5. Szürüri gazelje, melyet egy tahtakalei *mádzsúndzsi* ihletett
(Ünver, *i. m.*, 149)

*Bir güzel ma 'cüncünüñ hayrāni oldı göñlümüz
Gāh hayrāni gehī sekrāni oldı göñlümüz
Varmaz iken ehl-i 'arzum diyü Tahta 'l-kał 'e 'ye
Görelı anda seni mihmāni oldı göñlümüz
Hoķķa ağzıdan emüp etdi vişāli fikrini
Beng ileydi iklümün sulţāni oldı göñlümüz
Tañ mı körbengi vü geçgin şöyle tiryāki olam
Çünki ol ma 'cüncünüñ giryāni oldı göñlümüz
Hoķķa ağzını göricek yemedin dutdı meger
Karşusunda şüret-i bī-cānī oldı göñlümüz
Ağzıñ esrārī biter dilde şehā hayrānlara
Var ise esrāruñ büstāni oldı göñlümüz
Açalı ma 'cün dükkānın kapandı megede
Mey yerine şimdi ma 'cün kāmı oldı göñlümüz
Ben yedüm gālib seni dutdı göñül şaşduñ katı
Tañ mı dersem illerün seyrāni oldı göñlümüz
Dilde yāķüt-ı müferrihdür Sürürī çün lebi
Cevherī ma 'cünlaruñ dükkāni oldı göñlümüz*

Egy csodás *mádzsúndzsi* elbájolta a szívünk,

Hol elbájolta, hol megrészegítette a szívünk.

Azt mondtam magamban, akire vágnék, az nem megy Tahtakaléba,

[Ám] amióta ott megláttalak, [állandó] vendég lett a szívünk.

Szelenceszáját szopogatva a találkozásra gondolt,

A kannabisz segítségével lett egy világrész szultánja a szívünk.

Nem csoda, ha a kannabisz elkábít és elszédít, s [még] az ópium rabja [is]
leszek,

Hiszen azért a *mádzsúndzsi*ért zokog [folyvást] a szívünk.

Ha nem vesz is belőle – gondolta –, meglátja majd [a] szelence száját,

[Ám] előtte élettelen képpé merevedett szívünk.

Azoknak, akiket megmámorít, a szívében nőnek szájad titkai,

S ha van a titkaidnak (kannabiszodnak) kertje, az lett a mi szívünk.

Mióta boltja megnyílt, bezárt a csapszék,

S bor helyett a *mádzsún* lelőhelye lett szívünk.

Én ettem, s a szív téged tartott győztesnek. Te csodálkoztál nagyon,

Furcsa-e, ha azt mondom, a te tartományaidat járja be szívünk.

S mert az ajka szívünknek olyan, mint rubin a *müferrih*ben, Szürüri,

Drágakövekből készült pasztáinak boltja lett szívünk.

